

DOI: 10.7251/GFP1808194S

UDC: 343.97:341.44/.45

Pregledni naučni rad*Datum prijema rada:*
21. jun 2018.*Datum prihvatanja rada:*
30. jun 2018.**Prava i dužnosti ovlašćenih službenih lica u krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini**

Rezime: Uloga ovlašćenih službenih lica u istražnom postupku ima određenih specifičnosti koje proizilaze iz činjenice da ovlašćena službena lica djeluju ne samo u istražnom postupku, na bazi postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, nego je njihov redovan rad uglavnom regulisan i drugim propisima, odnosno njihove djelatnosti nisu isključivo istražnog nego i operativnog karaktera. Aktivnosti ovlašćenih službenih lica operativnog karaktera predstavljaju redovne djelatnosti ovlašćenih službenih lica u okviru njihovih redovnih službenih dužnosti, prevencije, kontrole, obavještanja, prikupljanja informacija itd. U okviru svog operativnog rada ovlašćena službena lica mogu prikupljati informacije od građana, ustanova i dr. i o tome sačinjavati službene zabilješke, operativne izvještaje, obavještajne izvještaje, podnositi prekršajne prijave, te provoditi određene upravne postupke.

Ključne riječi: ovlašćena službena lica, policija, krivični postupak, istraga, Bosna i Hercegovina.

*Doc. dr***Marina M. Simović**

sekretar u Ombudsmanu za djecu Republike Srpske i docent na Fakultetu pravnih nauka Panevropskog univerziteta „Apeiron“ u Banjoj Luci, mejl: marina.simovic@gmail.com

*Prof. dr***Vladimir M. Simović**

tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine i vanredni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci i Fakulteta pravnih nauka Univerziteta „Vitez“ u Vitezu. mejl: vlado_s@hlic.net

UVODNE NAPOMENE

Policija (ovlašćena službena lica) na osnovu zakona ima određena ovlaštenja koja se smatraju osnovnim policijskim aktivnostima, odnosno osnovom same policijske funkcije. U okviru sprovođenja tih aktivnosti može doći do osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, eventualno i o izvršiocu. Tzv. operativni rad ovlaštenih službenih lica, u odnosu na istražni postupak, ima karakter svojevrsnog prekrivičnog postupka. Međutim, taj operativni rad može rezultirati saznanjima o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, od kog momenta zakon o krivičnom postupku određuje dalje postupke i radnje ovlaštenih službenih lica.

Analizom djelovanja policije i tužilaštva u proteklom periodu u Bosni i Hercegovini, dobrim iskustvima novog koncepta tužilačke istrage smatraju se: legalitet prikupljanja i procjene početnih podataka se podiže na viši nivo učešćem tužilaštva u tom procesu; policija dobija novi kvalitet uz stručno učešće tužilaštva; skraćuje se vremenski tok istrage; policija dobija mo-

gućnost primjene posebnih istražnih radnji i ima saodgovornost zajedno sa tužilaštvom. Nasuprot tome, kao nedostatak se navodi: da policija gubi samostalnost u radu; pojavljuju se novi aspekti nejasnih odnosa policije i tužilaštva; policija gubi raniju operativnost u realizaciji kriminalističko-operativnih radnji; uključivanjem odbrane u svim fazama postupka značajno se umanjuje efikasnost policijsko-tužilačke aktivnosti; tužilaštvo je još uvijek sporo i nedovoljno operativno u shvatanju i prihvatanju kompletne strategije istrage¹.

Tužioci nerijetko "zamjeraju" policiji da nije pribavila kvalitetne dokaze i da se nije dovoljno angažovala na prikupljanju dokaza, dok policija prigovara tužiocima na nepodizanju optužnica, iako je obezbijeđeno dovoljno dokaza. Analizom slučajeva iz prakse može se zaključiti da postoje slučajevi gdje su u pravu i policija i tužilaštvo. Uz to, u pravilu, tužioci ne objašnjavaju policiji razloge za donošenju naredbe o nesprovedenju istrage.

ZNAČAJ POLICIJSKO - TUŽILAČKIH AKTIVNOSTI

Nakon sprovedene istrage policija (u izvještaju) obavještava tužioca o preduzetim mjerama i radnjama. Nakon dobijenog izvještaja tužilac je u poziciji da pristupi provjeri dokaza i činjenica koje su dostavljene u izvještaju. Tužilac, pri tome, mora da vodi računa o svim aspektima dokaza koji su pribavljeni, a posebno o onima koji ga opredjeljuju na pripremu i podizanje optužnice. Ocjena dokaza je najčešći predmet neslaganja policije i tužilaca. U toj fazi takvu ocjenu uglavnom vrše pripadnici policije, koji te dokaze i obezbjeđuju².

Cjelokupan postupak otkrivanja, razjašnjavanja, dokazivanja krivičnog djela i učinioca predstavlja sistem prethodno planiranih i konkretno preduzetih aktivnosti, radnji nadležnih organa u pojedinim fazama postupanja koji se prema kriminalističkom i krivičnoprocesnom učenju naziva istražni postupak. Istragu vode tužilac (kao ovlašćeni subjekt prema zakonu o krivičnom postupku) i policija (kao neposredno izvršni operativni organ, koji raspolaže jakim ljudskim i tehničkim resursima i kapacitetima). U kontekstu aktuelnog krivičnoprocesnog zakonodavstva, poseban značaj ima tzv. tužilačka istraga gdje tužilac, od momenta uspostavljanja osnova sumnje za krivično djelo ili učinioca, ima ključnu, odlučujuću ulogu u predlaganju i planiranju, a posebno verifikaciji pribavljenih dokaza relevantnih za podizanje optužnice.

Već više od 15 godina primjene novih zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini daje izvjesna iskustva u „operativno-istražnoj kolaboraciji“ policije i tužilaštva, gdje je nekadašnja samostalnost policije zamijenjena sa značajnom saradnjom, pa čak i funkcionalnom potčinjenošću policije tužilačkim nadležnostima, koja se najčešće ogleda u svojevrsnom nadzoru nad radom policije. Kako je i sam zakon o krivičnom postupku dao tužiocu isključivo ovlašćenje da naređuje istragu, da istrazi daje legitimitet, kroz stvaranje nadzora nad radnjama policije, kao i neposrednim preduzimanjem nekih istražnih radnji - zakonodavac je uspio tužioca staviti u ključnu ulogu tzv. krivičnoprocesnog kreatora istrage. Istovremeno, uvažena je operativna snaga i moć policije, posebno u vezi sa „de-

¹ Matijević M., Mitrović D. (2007), „Tužilačka istraga u funkciji efikasnijeg otkrivanja tamne brojke kriminaliteta“, *Pravna riječ*, broj 12, Banja Luka, 128.

² Glušac D. (2016), „Tužilačka ocjena dokaza pribavljenih u istrazi kao osnov podizanja optužnice“, *Pravne teme*, broj 7, godina 4, Novi Pazar, 212.

tekcijom“ operativnih informacija, koje će se kasnije transformisati u dokazne kapacitete. Zbog toga je policija zadržala snagu kriminalističko-istražne integracije, bez umanjavanja njene operativno-istražne snage.

Intencija je bila da se ranija tzv. operativna pretkrivična djelatnost policije krivič-noproceno „ojača“ kroz neposredniju prisutnost tužioca u svim fazama istražnog, čak i otkrivačkog postupanja. Već od prvog procjenjivanja osnova sumnje o krivičnom djelu i učiniocu, željelo se da se i tužilac uvjeri u postojanje tog kvaliteta dokaznih informacija, koje će se tek u istrazi provjeravati, jačati i oblikovati - do nivoa „višeg kvaliteta“, tj. osno-vane sumnje. Upravo taj pretpostavljeni kvalitet predstavlja željeni cilj kome teže i policija i tužilac kroz realizaciju istražnih radnji, da bi se u završnici istražnog postupka tužilac mogao lakše opredijeliti za pripremu i podizanje kvalitetne i opstojne optužnice. U ovako integrisanoj istrazi tužioca i policije i sam tužilac mora postati „izvrstan policajac“, kao i što policajac mora biti „kvalitetan tužilac“.

OTKRIVANJE KRIVIČNIH DJELA - PRIMARNA OBAVEZA POLICIJE

Posredstvom načela ustavnosti i zakonitosti policija je obavezna da adekvatno ste-čenom legalitetu djelotvorno suzbija sva područja kriminaliteta³. Policijski službenici, od-nosno ovlaštena službena lica policijskih agencija su bili i ostali osnovni organ otkrivanja svih krivičnih djela. Na ovoj postavci zasnovano je kompletno težište krivičnog progona. Policija u dogovoru sa tužilaštvom inicira postupke koji polaze od pojednostavljenog izvje-štavanja o izvršenom krivičnom djelu.

Ovlaštena službena lica (primjenom odgovarajućih preventivnih i represivnih meto-da i sredstava) neposredno učestvuje u otkrivanju krivičnih djela, prikupljanju i obezbje-đenju materijalnih i ličnih dokaza. U toj aktivnosti policijski organi saraduju sa drugim organima, a posebno sa tužilaštvom, koje ima rukovodno i nadzornu ulogu u istrazi, te sa državnim organima, preduzećima, ustanovama i sl.

Tek u novije vrijeme savremene policijske metode preferiraju kriminalnu politiku koja težište borbe protiv kriminaliteta prenosi na teren društvene prevencije. Konkretno, savremene policijske metode određuju da je svrha kriminalističke policije da u procesu rada, na zakonit i profesionalan način, uz podržavanje vladavine prava, preduzme mjere u oblasti prevencije kriminala i na sprječavanju i otkrivanju krivičnih djela i počinitelaca u cilju povećanja efikasnosti i obezbjeđenja potrebnog stepena osjećaja sigurnosti građana.

Preventivna uloga policije obuhvata mnogobrojne i raznovrsne metode, aktivnosti i programe koje policija preduzima i sprovodi samostalno ili u saradnji sa drugim subjek-tima (državnim organima, institucijama, društvenim organizacijama, pojedincima i dr.), a čije je zajedničko obilježje i krajnji cilj usmjerenost kao neutralisanju svih uslova, okol-nosti i prilika koje pogoduju nastanku i razvoju kriminalnog ponašanja⁴. Poseban vid pre-ventivnog djelovanja jeste izgrađivanje pozitivnih odnosa između građana i policije, sa ciljem stvaranja međusobnog povjerenja, saradnje i protoka bezbjednosnih informacija.

³ Krstić O. (2007), *Prevenција kriminaliteta*, Banja Luka, 36-37.

⁴ Ristović S. (2006), *Policijski menadžment u suzbijanju kriminaliteta*, Beograd, 31-32.

Policijski i strategijsko - kriminalistički rad ne otpočinje momentom izvršenja krivičnog djela, već se fokusira na uočavanje problema koji mogu prouzrokovati njegovo izvršenje⁵.

Saznanje o izvršenom krivičnom djelu može da bude različito, i to prvenstveno kada se govori o načinu na koji su ovlaštena službena lica došli do osnova sumnje da je na određenom lokalitetu počinjeno određeno krivično djelo. Ova funkcija obično se povjerava ovlaštenom službenom licu koji ima adekvatan čin i dugogodišnje iskustvo u obavljanju policijskih poslova. Ukoliko ovlaštena službena lica prilikom obavljanja svakodnevnih poslova na terenu dođe do osnova sumnje da je određena osoba ili više njih počinila određeno krivično djelo, postupa po službenoj dužnosti u pribavljanju informacija koje su od krucijalnog značaja za daljnje aktivnosti. Zavisno od načina na koji se prijavljuje određeno krivično djelo, ovlašteno službene lica bilježi sve bitne informacije koje podnosilac tom prilikom prenosi.

Preventivni rad policije posebno ima značaj kod latentnog ili skrivenog kriminaliteta, i to naročito kod korupcije, pranja novca, trgovine ljudima i sl.⁶ Ovdje represivne mjere ne mogu dati značajniji uspjeh, jer su pojavni oblici skriveni ili izvršioci ostaju nepoznati.

Represivna djelatnost policije je, u stvari, postdeliktno postupanje ovlaštenih službenih lica, nakon počinjenja krivičnog djela i nastupanja posljedice. Cilj je uvijek otkrivanje počinioca krivičnog djela i obezbjeđenje dokaza. Represivna uloga policije se ispunjava uglavnom putem kriminalističke obrade koja podrazumijeva organizovanu djelatnost policije u kojoj se preduzimaju operativno-taktičke mjere i radnje, kako bi se početne informacije (osnovi sumnje) o postojanju krivičnog djela ili izvršioca, eventualno potvrdile i povisile na stepen vjerovatnog saznanja da je određeno lice izvršilo određeno krivično djelo i na taj način se stvorili zakonski uslovi za privođenje učinioca krivičnom progonu⁷. Momenat kada u okviru svojih redovnih operativnih aktivnosti ovlašteno službeno lice stekne saznanje o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo - predstavlja granični momenat od kojeg ovlaštena službena lica počinju djelovati prema zakonu o krivičnom postupku.

Represivni rad policije se sprovodi kako bi se izvršilac otkrio, pronašao i lišio slobode, te krivično djelo rasvijetlilo, pronašli tragovi i dokazi koji su relevantni za krivični postupak. Takođe, represivni rad obuhvata pronalaženje i adekvatnu obradu lica mjesta izvršenja krivičnog djela, kao i cjelokupan postupak i angažman svih relevantnih subjekata nakon izvršenog krivičnog djela. Preventivno djelovanje je vrlo zahtjevno i iako su svi poslovi i zadaci koje policija obavlja mjerljivi, veoma je teško, pa čak i upitno, kako „izmjeriti“ aktivnosti policije na preventivnom djelovanju⁸.

PRAVA I OVLAŠTENJA OVLAŠTENIH SLUŽBENIH LICA U ISTRAZI

Rad ovlaštenih službenih lica u istrazi, na bazi postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, odvija se pod rukovođenjem ili nadzorom tužioca u kojim slučajevima

⁵ Simonović B. (2004), *Kriminalistika*, Pravni fakultet u Kragujevcu, Institut za pravne i društvene nauke, Kragujevac, 105.

⁶ Ristović S., 33.

⁷ Simonović B., 107.

⁸ Jovičić D. (2011), *Javna bezbjednost*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu, Banja Luka, 207-216.

ove radnje imaju status istražnih radnji i mjera, a izjave i dokazi koje ovlaštena službena lica pribave, pod uslovima koje propisuje zakon - imaju validan dokazni karakter.

Objedinjavanjem pretkrivičnog i prethodnog krivičnog postupka u jedinstvenu istragu, pod rukovođenjem ili nadzorom tužioca, uloga ovlaštenih službenih lica u istražnom postupku je proširena sa inicijatora - podnosioca krivične prijave (po ranijem zakonu o krivičnom postupku) na aktivnog istražnog subjekta. Međutim, uloga ovlaštenih službenih lica u istražnom postupku ima određenih specifičnosti koje proizilaze iz činjenice da ova lica djeluju ne samo u istražnom postupku, na bazi postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo, nego je njihov rad uglavnom regulisan i drugim propisima, odnosno njihove djelatnosti nisu isključivo istražnog nego su i operativnog karaktera.

U zakonu je ustanovljena razlika u postupanju ovlaštenih službenih lica u zavisnosti od propisana kazne zatvora za krivično djelo za koje postoje osnovi sumnje da je izvršeno. U slučaju postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo s propisanom kaznom zatvora preko pet godina, određena je obaveza ovlaštenog službenog lica da odmah po saznanju za postojanje osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo obavijesti tužioca i pod njegovim nadzorom preduzme potrebne mjere da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se spriječi skrivanje ili bjekstvo osumnjičenog ili saučesnika, da se otkriju ili sačuvaju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokazi, te da se prikupe sve informacije koje mogu biti korisne u krivičnom postupku. Izuzetak od ovog pravila odnosi se na obavezu ovlašćenog službene osobe da u slučaju opasnosti od odlaganja preduzme neophodne radnje radi izvršenja pomenutih zadataka prije obavještanja tužioca.

U slučaju postojanja osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, ovlašteno službeno lice je dužno obavijesti tužioca o svim raspoloživim informacijama, radnjama i mjerama koje je preduzelo, i to najkasnije sedam dana od dana saznanja o postojanju osnova sumnje da je izvršeno krivično djelo. Shodno ovakvom zakonskom rješenju, postavlja se pitanje da li se ovdje radi o izvornom ovlaštenju ovlaštenog službenog lica za provođenje istrage. U odgovoru na ovo pitanje ne smije se zanemariti nadzorna uloga tužioca i u ovakvim situacijama.

Radi izvršenja navedenih zadataka ovlašteno službeno lice može: prikupljati potrebne izjave od lica; izvršiti potreban pregled prevoznih sredstava, putnika i prtljage; ograničiti kretanje na određenom prostoru za vrijeme potrebno da se obavi određena radnja; preduzeti potrebne mjere u vezi sa utvrđivanjem identiteta lica i predmeta; raspisati potragu za licem i stvarima za kojima se traga; u prisustvu odgovornog lica pretražiti određene objekte i prostorije državnih organa, javnih preduzeća i ustanova; obaviti uvid u određenu njihovu dokumentaciju i preduzeti druge potrebne mjere i radnje. Regulisan je i način izvođenja ovih radnji, pa se tako kod uzimanja izjava od lica ističe da ovlašteno službeno lice može izdati pisani poziv licu da dođe u službene prostorije, pod uslovom da se u pozivu naznače razlozi pozivanja, te da će prilikom prikupljanja izjava od lica, ovlašteno službeno lice postupiti u skladu sa odredbama zakona o krivičnom postupku koji se odnose na ispitivanje osumnjičenog, odnosno svjedoka, kao i da se samo u tim situacijama zapisnici o prikupljenim izjavama tih lica mogu koristiti kao dokazi u krivičnom postupku.

Kada je u pitanju izvođenje pojedinih istražnih radnji, ovlašteno službeno lice mora postupati na jednak način kao i u slučajevima kada te radnje izvodi neposredno tužilac. Time zakonodavac obezbjeđuje jednake procesne garancije u izvođenju istražne radnje neposredno od tužioca ili ovlaštenog službenog lica, postavljajući iste uslove za zakonitost izvođenja tih radnji u oba slučaja, a dokazi pribavljeni pod takvim uslovima i garancijama imaju jednak dokazni karakter i snagu.

Zakon o krivičnom postupku ulogu ovlaštenih službenih lica određuje i davanjem im ovlašćenja da liše slobode lice ako postoje osnovi sumnje da je počinilo krivično djelo, te da postoji ma koji od razloga za određivanje pritvora. I u takvim situacijama kontrolu osnovanosti takvog lišenja slobode i njegovog zadržavanja osumnjičenog ima tužilac, kojem se lice lišeno slobode mora privesti bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 sata, koji nakon što to lice ispita - odlučuje da li će staviti prijedlog za određivanje pritvora ili će lice lišeno slobode pustiti na slobodu.

BILJEŽENJE POLICIJSKOG DJELOVANJA U KRIVIČNOM POSTUPKU

Postoji više načina bilježenja policijskog djelovanja u krivičnom postupku. Među njima poseban značaj imaju: službena zabilješka, zapisnik i izvještaj ovlaštenog službenog lica.

Zakon o krivičnom postupku navodi eksplicitno da o činjenicama i okolnostima koje su utvrđene pri preduzimanju pojedinih radnji, kao i o predmetima koji su pronađeni ili oduzeti, ovlašteno službeno lice sastavlja zapisnik ili službenu zabilješku. Imajući u vidu njihove osobenosti, oni služi tužiocu kao jedna od podloga donošenja odluke o krivičnoj stvari povodom koje su i sačinjeni.

Osnovni način bilježenja policijskog djelovanja povodom izvršenog krivičnog djela, kao i uostalom i djelovanja drugih nadležnih državnih organa u krivičnom postupku - jeste zapisnik. Prema izričitoj odredbi zakona, o svakoj preduzetoj radnji u toku krivičnog postupka obavezno se sastavlja zapisnik, i to istovremeno kad se radnja obavlja. U slučaju da to nije moguće, zapisnik se sastavlja neposredno poslije toga. Pravilo je da zapisnik piše zapisničar. Izuzetak od ovog je slučaj kada se obavlja pretresanje stana ili lica ili se radnja preduzima van službenih prostorija organa, a zapisničar se ne može obezbijediti. U takvom slučaju zapisnik može pisati lice koje preduzima radnju.

U slučaju kada zapisnik piše zapisničar, što je inače pravilo, zapisnik se sastavlja tako što lice koje preduzima radnju govori glasno zapisničaru šta će unijeti u zapisnik, s tim da će se licu koje se ispituje dopustiti da samo odgovara, što se unosi u zapisnik. U slučaju zloupotrebe, ovo pravo mu se može uskratiti.

Ako su prilikom preduzimanja radnje oduzeti predmeti ili spisi, to će se naznačiti u zapisniku, a oduzete stvari će se priključiti zapisniku ili će se navesti gdje se nalaze na čuvanju. Prilikom preduzimanja radnji kao što su uviđaj, pretresanje stana ili lica ili prepoznavanje lica ili predmeta, u zapisnik će se unijeti i podaci koji su važni s obzirom na prirodu takve radnje ili za utvrđivanje istovjetnosti pojedinih predmeta, a ako su napravljene skice, crteži, planovi, fotografije, filmski snimci i slično, to će se navesti u zapisniku i priključiti zapisniku.

Zapisnik se mora voditi uredno, u njemu se ne smije ništa izbrisati, dodati ili mijenjati. Precrtana mjesta moraju ostati čitka. Sva preinačenja, ispravke i dodaci unose se na kraju zapisnika i moraju ih ovjeriti lica koja potpisuju zapisnik. Ispravke se vrše se po pravilu prije potpisivanja zapisnika i ulaze u zapisnik.

Pravo da pročitaju zapisnik ili da zahtijevaju da im se pročita zapisnik - imaju lica koja se ispituju, kao i osumnjičeni, odnosno optuženi, branilac i oštećeni. Na to njihovo pravo dužno je da ih upozori lice koje preduzima radnju, a u zapisniku se mora naznačiti da li je upozorenje učinjeno i da li je zapisnik pročitao. Zapisnik će se uvijek pročitati ako nije bilo zapisničara i to će se naznačiti u zapisniku.

Zapisnik potpisuje ispitano, odnosno saslušano lice. U slučaju da se zapisnik sastoji od više listova, ispitano, odnosno saslušano lice potpisuje svaki list. Isto tako, na kraju zapisnika potpisaoće se tumač, ako ga je bilo, svjedoci čije je prisustvo obavezno pri preduzimanju istražnih radnji, a pri pretresanju i lice koje se pretresa ili čiji se stan pretresa. Ako zapisnik ne piše zapisničar, zapisnik potpisuju lica koja prisustvuju radnji. U slučaju da ispitano lice odbije da potpiše zapisnik ili da stavi otisak prsta, to će se zabilježiti u zapisniku i navešće se razlog odbijanja.

Ako se radnja nije mogla obaviti bez prekida, u zapisniku će se naznačiti dan i čas kada je nastao prekid, kao i dan i čas kada se radnja nastavlja. Isto tako, ako je bilo prigovora u pogledu sadržaja zapisnika, navešće se u zapisniku i ti prigovori.

Imajući u vidu dostignuća tehnike i prednosti njenog korišćenja u krivičnom postupku, zakonodavac je predvidio i sačinjavanje tonskih zapisnika (kao posebne vrste zapisnika). Ova vrsta zapisnika sačinjava se pomoću uređaja za audio ili audiovizuelno snimanje.

Pravilo je da se preduzete radnje u toku krivičnog postupka, po pravilu, snimaju uređajem za audio ili audiovizuelno snimanje. U skladu sa ovim, tužilac ili ovlašćeno službeno lice bi trebali, po pravilu, uvijek vršiti snimanje preduzetih radnji uređajem za audio ili audiovizuelno snimanje, a samo u slučaju kada takve uređaje nemaju ili ih imaju ali su u kvaru - onda obavljaju procesnu radnju i bez tog snimanja. Međutim i u slučaju tonskog zapisnika - ostaje obaveza sačinjavanja klasičnog pisanog zapisnika. U slučaju ovakvog načina preduzimanja radnje, tužilac ili ovlašćeno službeno lice će o tome prethodno obavijestiti lice koje se ispituje, odnosno saslušava i poučiti ga da ima pravo da zatraži reprodukovanje snimka - kako bi proverilo svoju izjavu. Saglasnost lica koje se ispituje, odnosno saslušava za ovakav način evidentiranja radnje - nije potrebna. Međutim, snimak preduzete radnje mora sadržavati podatke pisanog zapisnika, zatim podatke potrebne za identifikovanje lica čija se izjava snima i u kojem svojstvu to lice daje izjavu. Kada se snimaju izjave više lica, mora se obezbijediti da se iz snimka može jasno razaznati ko je dao izjavu. Nakon završenog ispitivanja, odnosno saslušavanja, na zahtjev saslušanog lica, snimak će se odmah reprodukovati, a ispravke ili objašnjenja tog lica će se snimiti.

Uz tonski zapisnik obavezno se vodi i pisani zapisnik. Ovdje nije riječ o klasičnom pisanom zapisniku o sadržaju preduzete procesne radnje, već o zapisniku prilagođenom ovom načinu evidentiranja preduzete radnje. Uz to, tužilac može odrediti da se snimak u

čljestosti ili djelimično prepíše. Tužilac će prepis pregledati, ovjeriti i priključiti zapisniku o preduzimanju istražne radnje. Snimak se čuva do vremena do kada se čuva i krivični spis.

Tužilac može dopustiti da lica koja imaju opravdan interes snimaju izvođenje istražne radnje pomoću uređaja za audio ili audiovizuelno. Međutim, ni ovi kao ni prethodni snimci preduzete radnje ne mogu se javno prikazivati, bez pisanog odobrenja stranaka i učesnika snimljene radnje.

Ispitivanje osumnjičenog po pravilu se snima na audio ili video traku, pod sledećim uslovima: da je osumnjičeni obaviješten na jeziku koji govori i razumije da se ispitivanje snima na audio ili video traku; u slučaju prekida ispitivanja, razlog i vrijeme prekida će se naznačiti u snimku, kao i vrijeme nastavljanja i zaključenja ispitivanja; na kraju ispitivanja osumnjičeni mora da dobije mogućnost da pojasni sve što je rekao i da doda sve što želi; zapis sa trake se prepisuje nakon završetka ispitivanja, a kopija prepisa uručuje osumnjičenom zajedno sa kopijom snimljene trake ili ako je korištena aparatura za istovremeno pravljenje većeg broja snimaka, uručuje mu se jedna od originalno snimljenih traka i pošto se napravi kopija originalne trake u svrhu prepisa, originalno snimljena traka ili jedna od originalno snimljenih traka će se zapečatiti u prisustvu osumnjičenog, sa ovjerom potpisa organa krivičnog postupka i osumnjičenog.

Poseban i ujedno završni način evidentiranja rezultata preduzetih radnji od strane ovlaštenih službenih lica jeste izvještaj. Ovlašteno službeno lice, na osnovu prikupljenih izvjava i dokaza koji su otkriveni, sastavlja izvještaj i dostavlja ga tužiocu radi upoznavanja i preduzimanja odgovarajućih aktivnosti u vezi sa konkretnim krivičnim događajem. Uz izvještaj se dostavljaju i predmeti, skice, fotografije, pribavljeni izvještaji, spisi o preduzetim mjerama i radnjama, službene zabilješke, izvjave i drugi materijali koji mogu da budu korisni za uspješno vođenje postupka, uključujući i sve činjenice i dokaze koji idu u korist osumnjičenom.

Podneseni izvještaj ne znači i kraj aktivnosti ovlaštenog službenog lica u vezi sa krivičnim događajem povodom kojeg je izvještaj i podnesen. Ako ovlašteno službeno lice poslije podnošenja izvještaja sazna za nove činjenice, dokaze ili tragove krivičnog djela, dužno je da prikuplja potrebna obavještenja i izvještaj o tome, kao dopunu prethodnog izvještaja, odmah preda tužiocu.

Službena zabilješka, zapisnik i izvještaj ovlaštenog službenog lica su redovni, ali ne i jedini načini bilježenja policijskog djelovanja u krivičnom postupku. Rezultate svog djelovanja ovlaštena službena lica nerijetko bilježe i na druge načine. Npr. putem sačinjavanja skica, fotografija i upotrebom raznih tehničkih sredstava. Kada će se radnja preduzeta od strane ovlaštenog službenog lica zabilježiti na ove ili neke druge moguće načine - zavisi, prije svega, od vrste preduzete radnje.

Drugi načini bilježenja policijskog djelovanja u krivičnom postupku nikada ne mogu da bude zamjena za službenu zabilješku i zapisnik (kao osnovni način evidentiranja policijskog djelovanja). Uz to, u slučaju bilježenja policijskog djelovanja na drugi način - rezultati takvog načina evidentiranja se takođe dostavljaju tužiocu uz izvještaj (slučaj, prije svega, sa sačinjenim skicama i fotografijama).

POLICIJSKA OVLAŠTENJA

Osim ovlaštenja propisanih zakonom o krivičnom postupku i drugim zakonima, policijskim službenicima, radi sprječavanja krivičnih djela, prekršaja, održavanja javnog reda i mira, kontrole bezbjednosti saobraćaja, obezbjeđenja javnih skupova, lica i imovine, zakonom se daju se i sljedeća ovlaštenja: davanje upozorenja i izdavanje naređenja; legitimisanje, provjera i utvrđivanje identiteta lica i predmeta; prikupljanje obavještenja; pozivanje lica i obavljanje razgovora; privođenje, sprovođenje i dovođenje lica; potraga za licima i predmetima; privremeno ograničavanje slobode kretanja; pregled lica, predmeta i prevoznih sredstava; protivdiverzioni pregled; privremeno oduzimanje predmeta; privremeno korišćenje tuđih prevoznih i komunikacionih sredstava; nadzor i snimanje javnog mjesta i upotreba sile.

Policijski službenik dužan je da **upozori** lice za koje ocijeni da svojim ponašanjem ili **činjenjem**, odnosno propuštanjem određene radnje može narušiti javni red i mir ili dovesti u opasnost svoj **život** ili **život** i ličnu bezbjednost drugog lica ili imovine, kao i kada se opravdano očekuje da bi to lice moglo da učini ili izazove drugo lice da učini prekršaj ili krivično djelo. Upozorenje licu se odnosi na okolnosti koje ugrožavaju njegovu ličnu bezbjednost, **život** ili imovinu, kao i na postojanje neke opšte opasnosti.

Davanje upozorenja je ovlaštenje policije koje ima preventivni karakter i ne proizvodi posljedice za građane (sankcije). Primjenom ovog ovlaštenja policijski službenik nastoji da spriječi nastajanje zabranjene ili neželjene posljedice koja može imati određene implikacije za život i imovinu građana.

Za razliku od davanja upozorenja, **izdavanje naređenja** od strane policijskog službenika ima imperativni zahtjev. Cilj izdavanja naređenja je primoravanje lica da nešto učini ili ne učini, odnosno da se prisili na ponašanje koje ono samo nije odabralo. Ukoliko lice ne postupi po izdatom naređenju, policijski službenik može primijeniti silu.

Legitimisanje je službena radnja koju preduzima policijski službenik radi provjere identiteta lica. Ono se vrši usmenim obraćanjem licu koje treba legitimisati, zahtjevom da pokaže i preda na uvid policijskom službeniku ličnu kartu ili putnu ispravu. Izuzetno, provjera identiteta može se vršiti i pomoću drugih javnih isprava sa fotografijom, kao i pomoću lica čiji je identitet provjeren.

Policijski službenik ovlašten je da, u skladu sa zakonom, **prikuplja obavještenja** od lica za koje je vjerovatno da bi moglo dati obavještenja o: krivičnom djelu ili prekršaju, počinioocu ili o drugim važnim okolnostima u vezi sa krivičnim djelom ili prekršajem i okolnostima od značaja za izvršavanje drugih poslova iz nadležnosti ministarstva unutrašnjih poslova. Prikupljanju obavještenja od građana prethodi pronalaženje lica koja znaju određene **činjenice** vezane za određeni događaj.

Policijski službenici mogu, u cilju uspješnog obavljanja policijskih poslova **pozivati građane** u službene prostorije. Poziv je upravni akt, koji sadrži zapovijest policije i dužnost pozvanog lica da se odazove na poziv. U izuzetnim slučajevima, kada je to neophodno radi hitnosti ili iz drugih opravdanih razloga, policijski službenik je ovlašten da lice pozove

usmeno ili posredstvom odgovarajućeg telekomunikacionog sredstva, pri čemu je dužan da saopšti razlog pozivanja, kao i da ga upozori na mogućnost da bude prinudno dovedeno.

Policijski službenik vrši **dovođenje** lica na osnovu pisane naredbe koju izdaje ovlašćeni organ, kao i na osnovu naloga nadležnog organa po zaključku o dovođenju. Dovodeње može trajati onoliko dugo koliko je neophodno za izvršenje policijske radnje.

Policijski službenik vrši **spvođenje** kada lice treba dovesti i predati organizacionoj jedinici ministarstva unutrašnjih poslova ili drugom nadležnom organu van mjesta odakle spvođenje počinje. Spvođenje može trajati onoliko dugo koliko je neophodno za izvršenje policijske radnje. Po pravilu se spvođe lica koja su lišena slobode, lica za kojim se traga ili im je izrečena mjera bezbednosti.

Policijski službenici ovlašćeni su da preduzmu mjere **potrage za licima i predmetima**. Potraga se raspisuje potjernicom, objavom i raspisom o traganju.

Policijski službenik može **privremeno ograničiti slobodu kretanja lica na određenom prostoru ili u određenom objektu** radi: sprječavanja izvršenja krivičnih djela ili prekršaja, pronalaženja i lišenja slobode učinilaca krivičnih djela i prekršaja, pronalaženja i lišenja slobode lica za kojim se traga, pronalaženja predmeta i tragova koji mogu poslužiti kao dokaz u krivičnom ili prekršajnom postupku i obezbjeđenja **štićenih** ličnosti, objekata ili prostora. Privremeno ograničenje slobode kretanja može trajati samo do ostvarenja cilja zbog kojeg se primjenjuje, a u skladu sa zakonom.

Policijski službenik ovlašćen je da izvrši **pregled lica i predmeta** koje lice nosi sa sobom i **prevoznog sredstva** kada je to neophodno radi pronalaženja lica, predmeta i tragova koji mogu poslužiti kao dokaz za uspješno vođenje krivičnog, prekršajnog ili drugog postupka, kao i iz drugih bezbjednosnih razloga. Pregled lica obuhvata uvid u sadržaj odjeće i obuće lica. Pregled predmeta obuhvata uvid u dostupne unutrašnje i vanjske otvorene prostore na predmetu ili koje korisnik predmeta svojom voljom učini dostupnim policijskom službeniku. Pregled prevoznog sredstva ograničen je na slobodno dostupne unutrašnje i vanjske dijelove, odnosno prostore koji su otvoreni ili koje korisnik prevoznog sredstva svojom voljom učini dostupnim policijskom službeniku. Ukoliko se prilikom pregleda uoče određeni predmeti koji se mogu oduzeti i mogli bi predstavljati dokaz u eventualno pokrenutom krivičnom postupku protiv navedenog ili protiv drugih lica, taj predmet bi trebao oduzeti samo u skladu sa zakonom o krivičnom postupku.

Policijski službenik je ovlašćen da izvrši i **protivdiverzioni pregled** prostora, objekata, sredstava ili drugih predmeta radi zaštite bezbjednosti ljudi i imovine. Ovaj pregled obuhvata pregled ili otkrivanje eksplozivnih sredstava ili naprava, kao i hemijsko-biološko-radiološko-nuklearni i drugi pregled.

Policijski službenik **privremeno oduzima predmet**: kada je to neophodno radi zaštite javnog reda i mira i bezbjednosti, koji je u posjedu lica koje je lišeno slobode, a može ga upotrijebiti za samopovređivanje, napad na drugo lice ili bjekstvo. Ako lice odbije da dobrovoljno preda predmete, oduzimanje se izvršava prinudno.

Radi potjere, lišavanja slobode učinioa krivičnog djela, u slučaju prirodne nepogode ili nesreće, kao i radi prevoženja žrtve krivičnog djela i drugog povrijeđenog lica do najbliže zdravstvene ustanove, policijski službenik može **koristiti odgovarajuće tuđe prevozno i komunikaciono sredstvo**, o čemu se izdaje potvrda. Uz to, policija je ovlašćena da **vrši nadzor i snimanje javnog mjesta** uređajima za audio-vizuelno snimanje i fotografisanje, radi sprječavanja i otkrivanja krivičnih djela i prekršaja, kao i obavljanja drugih policijskih poslova. Osim toga, policijski službenik može **upotrijebiti silu** kada je to neophodno za zaštitu ljudskih života i imovine, odbijanje napada, savlađivanje otpora i sprječavanje bjekstva. Prije upotrebe sredstva sile policijski službenik izdaje naređenje, osim ako bi to moglo ugroziti bezbjednost policijskog službenika ili drugog lica ili bi bilo očigledno neprimjereno u datim okolnostima.

ZAKLJUČAK

Ovlaštena službena lica imaju aktivnu ulogu u istražnom postupku. Oni imaju veliki obim ovlaštenja i odgovornosti i nezamjenjivu ulogu u prethodnom postupku, što u krajnjoj liniji treba dovesti i do efikasnijeg krivičnog postupka u cjelini.

Odnos ovlaštenih službenih lica i tužioca je veoma bitan jer je tužilac, između ostalog, zadužen za prikupljanje dokaza na osnovu kojih odlučuje da li će protiv nekog lica podići optužnicu, kao i za rukovođenje istražnim postupkom. Uz to, aktivnost ovlaštenih službenih lica se ne završava u predistražnom postupku, već postaje nezaobilazni partner i saradnik tužioca, i to sve do podizanja optužnice. Veoma je značajno da saradnja tužioca s ovlaštenim službenim licima bude intenzivna od najranijih faza postupka.

LITERATURA

- Bejatović Stanko, Govedarica Milimir (2015), *Policija u krivičnom postupku*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd;
- Glušac Dragica (2016), „Tužilačka ocjena dokaza pribavljenih u istrazi kao osnov podizanja optužnice“, *Pravne teme*, godina 4, broj 7, Novi Pazar.
- Jović Dragomir (2011), *Javna bezbjednost*, Fakultet za bezbjednost i zaštitu Banja Luka;
- Krstić Ostoja (2007), *Prevenција kriminaliteta*, Banja Luka;
- Matijević Mile (2011), „Istraga prema zakonima o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini“, *Zbornik radova*, Internacionalna asocijacija kriminalista, Banja Luka;
- Matijević Mile, Mitrović Dragan (2007), „Tužilačka istraga u funkciji efikasnijeg otkrivanja tamne brojke kriminaliteta“, *Pravna riječ*, broj 12, Banja Luka;
- Miladinović Aleksandar, Amidžić Goran (2010), „Praktični aspekti saradnje tužilaca i ovlašćenih službenih lica u istrazi“, *Zbornik radova „Međunarodna i nacionalna saradnja i koordinacija u suprotstavljanju kriminalitetu“*, Internacionalna asocijacija kriminalista, Banja Luka;
- Ristović Svetlana (2006), *Policijski menadžment u suzbijanju kriminaliteta*, Beograd;
- Simonović Branislav (2010), *Kriminalistika*, Pravni fakultet u Kragujevcu, Institut za pravne i društvene nauke, Kragujevac;
- Simović Miodrag, Simović Vladimir, Simović Marina (2014), „Obilježje istrage u Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, aktualna pitanja i prioriteta *de lege ferenda*“, *Zbornik radova „Razmjena teorijskih znanja i praktičnih iskustava vezanih za rad po modelu tužilačke istrage i konceptu adverzalnog krivičnog postupka“*, *Pravne teme*, Novi Pazar;
- Simović Miodrag, Simović Marina (2011), „Istraga u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine“, *Strani pravni život*, broj 3, Beograd.

Assistant professor Marina M. Simović Ph.D

Secretary of the Ombudsman for Children of Republic of Srpska and Assistant professor Faculty of Law University „Apeiron“ Banja Luka

Prof. Vladimir M. Simović Ph.D

Prosecutor of the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina and Associate Professor at the Faculty of Security and Protection Independent University in Banja Luka and Faculty of Law University „Vitez“ Vitez

The Role of Authorized Officials in Criminal Proceedings in Bosnia and Herzegovina

Abstract: The role of authorized officials in the investigative procedure has certain specificities that result from the fact that authorized officials in the investigative procedure act not only on the grounds of existence of reasonable doubt that a criminal offense has been committed, but their regular work is mainly determined by other regulations too i.e. their activities are not merely investigative but also operational. Activities of authorized officials of operational character represent the regular activities of authorized officials within their regular official duties, prevention, control, notification, information gathering, etc. Within this operational work, authorized officials can collect information from citizens, institutions, etc. and make official records, operational reports, and intelligence reports, file misdemeanour reports, and conduct certain administrative procedures.

Key words: authorized officials, police, criminal proceedings, investigation, Bosnia and Herzegovina.